

М. В. Шепітько, докторант науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташица, доцент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, e-mail: shepitkomichael@gmail.com

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про судову експертизу» незалежність судового експерта та правильність його висновку забезпечуються: процесуальним порядком призначення судового експерта; заборонаю під загрозою передбаченої законом відповідальності втручатися будь-кому в проведення судової експертизи; існуванням установ судових експертиз, незалежних від органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування та суду; створенням необхідних умов для діяльності судового експерта, його матеріальним і соціальним забезпеченням; кримінальною відповідальністю судового експерта за дачу свідомо неправдивого висновку чи відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків; можливістю призначення повторної судової експертизи; присутністю учасників процесу в передбачених законом випадках під час проведення судової експертизи.

Принцип незалежності судово-експертної діяльності підкріплено ч. 2 ст. 69 КПК України, у якій зазначається, що «не можуть бути експертами особи, які перебувають у службовій або іншій залежності від сторін кримінального провадження або потерпілого». Аналогічне положення передбачене в ч. 2 ст. 22 ЦПК України та ч. 2 ст. 29 КАС України. У ГПК України зазначене положення в такому формулюванні відсутнє, що певним чином можна пояснити специфікою господарського процесу.

Принцип незалежності в судово-експертній діяльності відіграє роль базису для проведення повного дослідження й надання обґрунтованого та об'єктивного письмового висновку судовим експертом. Про такий обов'язок зазначається в п. 1 ч. 1 ст. 12 «Про судову експертизу», п. 1 ч. 5 ст. 69 КПК України, ч. 3 ст. 53 ЦПК України, ч. 3 ст. 66 КАС України та ч. 1 ст. 42 ГПК України. Без дотримання принципу незалежності неможливо сподіватися на обґрунтований, об'єктивний і правдивий висновок судового експерта.

Принцип незалежності судово-експертної діяльності не може бути реалізований без дотримання таких принципів, як законність, об'єктивність і повнота дослідження, що також наведено в ст. 3 Закону України «Про судову експертизу». Європейський вектор розвитку України та переведення стандартів розгляду справ на європейський рівень вказує на необхідність дотримання рекомендацій Європейської Мережі Інститутів Судових Експертиз (ENFSI). Так, у Керівництві ENFSI з оцінювання висновків від 8 березня 2015 р. було встановлено такі вимоги: збалансованість, логічність, надійність і прозорість. Звичайно, що досягнення таких вимог можливе лише за умови дотримання названих принципів.

На нашу думку, дотримання принципу незалежності судово-експертної діяльності в Україні безпосередньо пов'язане із суб'єктами судово-експертної діяльності, які Закон України «Про судову експертизу» визначив як «державні спеціалізовані установи, а також у випадках і на умовах, визначених цим Законом, судові експерти, які не є працівниками зазначених установ».

Необхідно звернути увагу на нерівність форм власності, яка закладена в цій нормі, оскільки поряд із державними спеціалізованими установами поставлені окремі судові експерти, які не є працівниками цих установ, що вочевидь мають статус приватних судових експертів. Звичайно, що в цій ситуації про реалізацію конституційного припису щодо рівності суб'єктів права власності перед законом (ст. 13 Конституції України) не йдеться. Рівність форм власності у сфері здійснення судово-експертної діяльності видається важливою ще й тому, що наявні законодавчі намагання ще більшого утиску приватних судових експертів і їх об'єднань (проект Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» №6232). На нашу думку, законодавець має змінити підходи щодо формування політики у сфері судово-експертної діяльності в бік демократизації та змагальності судових експертів і методик, які вони застосовують.

Важливо й те, що державні спеціалізовані установи мають підпорядкування до відповідних міністерств або служб: науково-дослідні установи судових експертиз – до Міністерства юстиції України; науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи – до Міністерства охорони здоров'я України; експертні служби – до Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України. Зазначена нерівність підкріплена тим, що «виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз» (ч. 3 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу»). Тому приватним судовим експертам лишається те, що Міністерство юстиції не включить до видів криміналістичних

експертиз (див.: Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5). Таким чином, можна констатувати наявність монополії на здійснення судово-експертної діяльності державними спеціалізованими установами. Тому а рїгої законодавець не дає можливості розглядати судово-експертну діяльність як незалежну та демократичну.

Необхідно також констатувати службову залежність судового експерта від сторони обвинувачення (слідчого, керівника органу досудового розслідування) у ситуації, коли проведення судової експертизи здійснюється в межах того самого органу, який проводить або проводив досудове розслідування, тобто Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України, що заборонено ч. 2 ст. 69 КПК України. Такий висновок судового експерта також попередньо не може бути визнано прозорим або обґрунтованим.

У межах змагального кримінального процесу передбачення рівних можливостей сторін обвинувачення та захисту в отриманні висновків судового експерта має підштовхувати законодавця до реформ у сфері судово-експертної діяльності в Україні, створення мереж не тільки державних спеціалізованих експертних установ, а й приватних і комунальних, а також окремих лабораторій, створення «прозорого ринку» з надання експертних послуг для всіх форм судочинства.

Рассмотрены проблемы, связанные с соблюдением принципа независимости судебно-экспертной деятельности в Украине в условиях состязательности уголовного процесса. В его рамках предусмотрено равных возможностей сторон обвинения и защиты в получении заключения судебного эксперта должны подталкивать законодателя к реформам в сфере судебно-экспертной деятельности в Украине, к созданию сети не только государственных специализированных экспертных учреждений, а и частных и коммунальных, а также отдельных лабораторий, к созданию «прозрачного рынка» по предоставлению экспертных услуг для всех форм судопроизводства.

The problems related with the observance of the principle of independence of forensic-expert activity in Ukraine in the conditions of the adversarial nature of the criminal process are considered. Within its framework, the provision of equal opportunities for the prosecution and defense parties in obtaining the opinion of a forensic expert should encourage the legislator to reform the field of the forensic-expert activity in Ukraine, to create a network of not only state specialized expert institutions, but the private and public ones, as well as separate laboratories, to create a «transparent market» from the provision of expert services for all forms of legal proceedings.

УДК 347.945

*А. М. Лисенко, перший заступник директора
Дніпропетровського НДІСЕ,
e-mail: dniprondise@ukr.net;*

*О. Ю. Холодова, старший науковий співробітник
Дніпропетровського НДІСЕ, кандидат технічних
наук, доцент,
e-mail: kholodova1984@ukr.net*

ЕЛЕКТРОННЕ ТЕСТУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПЕРЕВІРКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТІВ

Відповідно до Порядку присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України проводиться атестація судових експертів із метою присвоєння кваліфікації судового експерта¹. Для присвоєння (підтвердження) кваліфікації судового експерта працівники науково-дослідних установ судової експертизи (далі – НДУСЕ) і фахівці, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, повинні мати відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройти підготовку (стажування), знати теоретичні, організаційні та процесуальні питання судової експертизи й методичні положення та практику їх застосування за відповідною експертною спеціальністю. Для перевірки знань із теоретичних, організаційних і процесуальних питань судової експертизи здобувачі кваліфікації судових експертів складають кваліфікаційний іспит. Під час іспиту особа повинна показати задовільний рівень знань із теоретичних, організаційних і процесуальних питань судової експертизи та методичних положень з відповідної експертної спеціальності. Результат складання кваліфікаційного іспиту оцінюється як «склав» («склала») або «не склав» («не склала») і заноситься до атестаційного листа.

Упродовж ХХ ст. стійкою тенденцією в усьому світі є розширення меж використання технології тестування в різних сферах діяльності взагалі. Зокрема, електронне тестування є ефективним методом

¹ Порядок присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України: наказ М-ва юстиції України від 30 груд. 2011 р. № 3660/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0002-12>.

Міністерство юстиції України
Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТА КРИМІНАЛІСТИКИ

Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 100-річчю від дня народження доктора юридичних
наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України
М. В. Салтевського

(Харків, 7–8 листопада 2017 року)

Харків
«Право»
2017

УДК 343.98
ББК 67.52
А43

*Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Харківського науково-дослідного інституту
судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса
(протокол № 10 від 25 жовтня 2017 р.)*

Конференція зареєстрована Українським інститутом науково-технічної експертизи
та інформації (посвідчення № 04 від 13 січня 2017 р.)

Редакційна колегія:

О. М. Ключев, директор Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України (голова редколегії);

В. Ю. Шепітько, завідувач кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України (співголова редколегії);

Е. Б. Сімакова-Єфреман, заступник директора з наукової роботи Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник (відповідальний секретар редколегії);

О. О. Свідерський, заступник директора з експертної роботи Харківського НДІСЕ;

О. П. Угровецький, головний науковий співробітник Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, доцент;

І. А. Петрова, завідувач лабораторії Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, професор;

В. О. Ольховський, завідувач кафедри судової медицини, медичного правознавства імені засл. проф. М. С. Бокаріуса Харківського національного медичного університету, доктор медичних наук, професор;

Л. М. Дереча, учений секретар Харківського НДІСЕ, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник;

В. В. Хоша, завідувач сектору Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук;

О. Ф. Дьяченко, кандидат технічних наук, старший науковий співробітник

Відповідальний за випуск *О. Ф. Дьяченко*

Актуальні питання судової експертизи та криміналістики : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 100-річчю від дня народж. д-ра юрид. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України М. В. Салтевського (Харків, 7–8 листоп. 2017 р.). – Харків : Право, 2017. – 240 с.

ISBN 978-966-937-278-9

Збірник містить матеріали, у яких віддзеркалено вагомий внесок М. В. Салтевського в розвиток криміналістики та судової експертизи. Особливу увагу приділено деяким дискусійним питанням теорії та практики судової експертизи, криміналістики й кримінального процесу.

Для науковців, працівників правоохоронних органів, суддів, судових експертів, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

УДК 343.98
ББК 67.52

ISBN 978-966-937-278-9

© ХНДІСЕ, 2017
© Видавництво «Право», 2017